

Biztos alap

Javaslat az alapjövedelem magyarországi bevezetésére

Közpolitikai vitairat

MMAA.HU MEGÚJULÓ MAGYARORSZÁGÉRT ALAPÍTVÁNY

MEGÚJULÓ MAGYARORSZÁGÉRT ALAPÍTVÁNY

RE | VÍZIÓ MŰHELY

Budapest, 2015

MMAA.HU MEGÚJULÓ MAGYARORSZÁGÉRT ALAPÍTVÁNY

A Megújuló Magyarországért Alapítvány Re|Vízió Műhelyében olyan, szakmailag is megalapozott jövőképeket dolgozunk ki és vitatunk meg, melyek kiindulópontját jelenthetik jövőtudatos, hosszú távú megoldásokról szóló szakmai-politikai párbeszédnek, és kiutat mutatnak Magyarország mély és összetett válságából. Az eddigi kudarcos kísérletek újrahangolása helyett új, kreatív és bátor megoldásokra van szükség. A Re|Vízió Műhely első tanulmánya a magyar társadalom szociális válságára keres megoldást az alapjövedelem segítségével.

Tartalomjegyzék

Előszó	1
Vezetői összefoglaló	3
A javaslat: 25-50-75-100	5
Célok és eszközök	6
Az alapjövedelem jogosultsági csoportok szerint	8
Átmenet a csoportok között	13
Költségvetési hatások: egy fenntartható és igazságos javaslat	15
Közpolitikai hatások: egy élhetőbb és biztonságosabb Magyarország	23
Tíz kritika – Tíz válasz	27
Utószó	33

Előszó

Huszonöt évvel a rendszerváltás után Magyarországon eljött az idő arra, hogy végre mindenki emberhez méltó életet élhessen. Ezért döntött úgy a Párbeszéd Magyarországért (PM) és a Megújuló Magyarországért Alapítvány (MMAA), hogy elkötelezi magát egy általános, mindenkire kiterjedő alapjövedelem bevezetése mellett.

Magyarország mára élhetetlen ország lett, ahol milliókat bénít meg a nincstelenség, a kilátástalanság, a bizonytalanság. Ebben a helyzetben az alapjövedelem egy élhető Magyarország ígéretét jelenti, hiszen segítségével a szegénység mértéke a felére csökken, a bővülő fogyasztás nyomán élénkül a gazdaság, és új munkahelyek keletkeznek. Sőt, azáltal, hogy újragondoljuk a szociális állampolgárság fogalmát és megerősítjük az egyenlő méltóság elvét, összetartó politikai közösséget és önvédelemre képes köztársaságot teremthetünk.

Az alapjövedelem a progresszív, újbaloldali válasz az Orbán-rezsim perverz újraelosztására, mely a szegények pénzéből a gazdagokat támogatja. Az alapjövedelem humanista filozófiája szöges ellentéte az Orbán-rezsim kirekesztő társadalompolitikájának, amely esélyt sem ad az alul lévőknek, nem kínál biztonságot a lecsúszás ellen, és csak egy szűk elit érdekeit képviseli.

Az alapjövedelem üzenete világos: ahelyett, hogy „aki nem dolgozik, ne is egyék”, azt üzeni, hogy „mindenki ehessen – épp azért, hogy dolgozhasson vagy tanulhasson”. Az alapjövedelem a köztársaság egy alappillére; bizonyítja együvé tartozásunkat, és biztosítja a szabadság

reális feltételeit. Az alapjövedelem a zöld-baloldali politika méltó ajánlata a jövő Magyarországnak.

Mi olyan országban akarunk élni, ahol mindenkinek lehetősége nyílik képességei kibontakoztatására; ahol nem szerez behozhatatlan hátrányt az a gyerek, aki szegény családba születik; ahol nem válik földönfutóvá az, aki elveszíti a munkahelyét. Nem engedhetjük, hogy a társadalom közel fele állandó nélkülözésben éljen, hogy még gyermekeiknek se legyen esélye minőségi oktatásra és munkahelyre, mert ez az út Magyarország végzetes leszakadásához vezet.

Az alapjövedelem annak az alkotmányos alapelvnek a kifejezése, hogy mindannyian egyenrangú tagjai vagyunk közös hazánknak, a Magyar Köztársaságnak. Közösen viseljük a terheket, lehetőségeink szerint élvezzük a javakat, és e javakból kölcsönösen garantáljuk egymásnak az emberhez méltó életet; a szabadságon és a jog előtti egyenlőségen túl a létbiztonságot. Az alapjövedelem azt jelenti, hogy a Magyar Köztársaság nem egy szűk elit játszótere, hanem mindannyiunk közös otthona. Az alapjövedelem azt jelenti, hogy nincs másodrendű állampolgár.

Az alapjövedelem olyan eszköz, amely – bár nem ad megoldást minden problémára –, tömegeknek segíthet kimászni a gödörből, egyről a kettőre jutni, vagy áthidalni egy nehéz időszakot. Javaslatunkban részletesen bemutatjuk, hogy az alapjövedelem miként támogatja a szegényeket és a középosztályt egyaránt, hogyan segíti a továbbtanuló fiatalokat, a várandós kismamákat, a gyermeket nevelő családokat.

A társadalmi szolidaritás helyreállítása ugyanakkor nem megy áldozatvállalás nélkül. Őszintén szólunk vitairatunkban arról is, hogy az elmúlt évek kormányzati politikájának kedvezményezettjei, a nagyvállalkozások egy része, illetve a legmagasabb jövedelmű rétegek számára a javaslat a mostaninál nagyobb teherviseléssel jár majd. Hiszünk ugyanakkor abban, hogy a szegénység csökkenése, a bővülő fogyasztás nyomán élénkülő gazdaság, a jelentősen kisebb bürokrácia, a megnövekedett biztonság és a megerősödő demokrácia mindenki számára megtérülő beruházássá teszi az alapjövedelmet.

Társadalmi helyzettől függetlenül mindenkit szeretnénk meggyőzni az alapjövedelem hasznosságáról és megvalósíthatóságáról. Fontos megemlíteni, hogy e diskurzus korábbi eszmecserék folytatása: az alapjövedelem bevezetéséért aktivisták és szakértők sora dolgozik hosszú évek óta. Az alapjövedelem mozgalom munkássága, és különösen a LÉT munkacsoport részletgazdag javaslata nélkül az MMAA sem tudott volna előállni alapjövedelem-konceptiójával.

Azt pedig, hogy javaslatunkat nem írott malasztanak szánjuk, a PM-es önkormányzati vezetők és képviselők

tettei bizonyítják. Magyarországon elsőként Budapest XIV. kerületében, Karácsony Gergely polgármester, a PM társelnöke javaslatára elfogadták, hogy minden nehéz helyzetű helyi lakos jövedelemkiegészítést kapjon egy minimumjövedelem-rendszer keretében. A 2015 márciusában életbe lépett „zuglói modell” így az első lépés lehet a mindenki számára elérhető alapjövedelem bevezetése felé.

Mindannyian látjuk Magyarország mély és összetett válságát, és sokan hamar egyetértésre jutnánk a közös célokat illetően is. De kevesen tudják, és még kevesebben merik elhinni, hogy az alapjövedelemmel végre van egy erőteljes és hatásos eszközünk az egymásba fonódó problémák kezelésére.

Vitairatunkkal az a célunk, hogy minél többeket elérjünk és meggyőzzünk arról, hogy az alapjövedelem bevezetésén keresztül vezet az út az élhető és igazságos Magyarország felé. Ebben a munkában számítunk Rád, számítunk Önre is!

Scheiring Gábor, az MMAA elnöke
Tordai Bence, ügyvezető alelnök

Vezetői összefoglaló

Jelen tanulmánnyal a PM pártalapítványa, a Megújuló Magyarországért Alapítvány (MMAA) az alapjövedelem magyarországi bevezetésének hasznosságát és megvalósíthatóságát támasztja alá.

javaslatunk szerint – mely nagymértékben épít a LÉT szakértői munkacsoport dolgozatára – a legalább 8 éve Magyarországon élő magyar állampolgárok négy jogosultsági csoportban havi 25 ezertől 100 ezer forintig terjedő alapjövedelemre lesznek jogosultak.

Az alapjövedelem lényegét jól összefoglalja a 25-50-75-100 számsor, mely az egyes jogosultsági csoportok havi, ezer forintban számolt járandóságát jelöli. Mindenki legalább ekkora alapjövedelemre lesz jogosult, mellyel párhuzamosan az ennél kisebb jelenlegi transzferek megszűnnek.

Az első csoportot a 18 év alatti gyermekek és fiatalok jelentik. Ők minden esetben 25 ezer forintra jogosultak, mely a szülők által meghatározott számlára érkezik az Államkincstártól. Ez az intézkedés egy- vagy kétgyermekes család esetében megfelel egy azonnali hatállyal végrehajtott családi pótlék-duplázásnak (vagy ha tetszik, a sok éven át inflálódó családi pótlék visszamenőleges értéktartó emelésének).

A 18 év feletti inaktívok – így pl. öregségi nyugdíjasok, megváltozott munkaképességűek, felsőoktatási hallgatók stb. –, bejelentés nélkül dolgozók és munkanélküliek számára az alapjövedelem bevezetése garantálja, hogy fejenként legalább 50 ezer forint megélhetési jövedelemmel kalkulálhassanak.

A harmadik csoportot a várandós kismamák jelentik. Számukra havi 75 ezer forint juttatást biztosít a közösség a gyermekvállalás támogatása érdekében – vagy másképpen megközelítve: a születendő gyermekek már születésük előtt 6 hónappal jogosulttá válnak az alapjövedelemre.

A negyedik csoportot a munkaviszonyban állók adják. Ők az alapjövedelemet bérkiegészítés formájában kapják meg: a minimálbér szintjén az állam garantálja a 100 ezer forintos kézhez kapott bért (a „100 ezres nettó minimálbért”), ami havonta több mint 30 ezer forintos keresetbővülést jelent számukra. Az átlagbér feletti szinttől csökken a keresetkiegészítés összege úgy, hogy a munkaviszonyban állók döntő többsége jobban jár, mint a jelenlegi adórendszer mellett.

A négy jogosultsági csoporthoz kötött alapjövedelem bevezetésének teljes költsége évi 2200 milliárd forint körüli összeg, melynek közel felét a bejelentett állásban foglalkoztatottak vehetik igénybe. A bevezetési költségeket hat fő finanszírozási módon fedezzük: az alapjövedelem által kiváltott kiadásokkal (565 milliárd Ft); az igazságos adórendszer helyreállításával (488 mrd); a bevezetés nyomán keletkező többletbevételekkel (193 mrd); egy államháztartási pazarlás-ellenes fordulattal (146 mrd); egy progresszív gazdaságpolitikai fordulattal (597 mrd); valamint egy korrupció-ellenes fordulattal (175 mrd). Ezen intézkedések együttesen biztosítják, hogy az alapjövedelem bevezetése egy fillér költségvetési hiány emelkedéssel se járjon, s így ne terhelje a jövő generációkat.

Az alapjövedelem igazi előnye ugyanakkor nem a költségvetési egyenlegben jelentkeznek. Hatására a mai felére csökkenthető a szegénységi ráta, jelentősen bővíthet a legális foglalkoztatás, és komoly segítséget kapnak a felsőoktatási hallgatók, a gyermeket vállaló családok, az átlagbér körül vagy az alatt kereső dolgozók. Miközben az alapjövedelem a magyarok nagy többségének érdekeit szolgálja, nem valósulhat meg széles körű társadalmi vita nélkül. Csak így biztosítható, hogy az alapjövedelem

intézménye alkotmányos védelmet kapjon, s hosszú távon is szolgálja a létbiztonságot, a továbbtanulást, a családalapítást és a munkavállalást.

Tanulmányunk első fejezetében részletesen bemutatjuk az alapjövedelem célját és a négy jogosultsági csoport esetében a folyósítás részleteit. Kitérünk arra is, hogy kezelhető az átmenet a különböző csoportok között. A második fejezetben az alapjövedelem-javaslatunk költségvetési hatásait mutatjuk be, részletesen bizonyítva, hogy a 25-50-75-100 javaslat a költségvetés egyenlegének rontása nélkül is bevezethető. A harmadik fejezet a javaslat közvetlen hatásait elemzi, azon belül is kitér néhány tipikus háztartásmodell jövedelmi helyzetének változására az alapjövedelem bevezetésének következtében. Végül tanulmányunkat tíz közkeletű kritika megválaszolásával zárjuk.

Vitairatunk elsődleges célja, hogy szakmai alapot szolgáltatson az alapjövedelemről szóló társadalmi vitához. Nem volt célunk ugyanakkor, hogy az alapjövedelem bevezetésének részletes előzetes hatásvizsgálatát vagy megvalósíthatósági tanulmányát létrehozzuk. Ez egy feltétlenül szükséges lépés, de későbbi feladat. Tanulmányunk csak az első lépés az alapjövedelem felé vezető hosszú úton.

A javaslat:

25-50-75-100

Célok és eszközök¹

Javaslatunk bemutatását nem kezdhethük mással, mint hogy elismerjük az alapjövedelem bevezetését hosszú évek óta szorgalmazó szakértők és aktivisták munkáját. Az itt megfogalmazott koncepció nagymértékben épít a LÉT független szakértői munkacsoport tanulmányára, miközben számos ponton eltéréseket is tartalmaz.² Az inaktív alapjövedelme és más költségvetési kiadással járó tételek kapcsán koncepciónk követi a LÉT munkacsoport javaslatát, míg a bevételi oldal és a munkavállalók alapjövedelme tekintetében egy alternatív megoldást mutat be.³

A közpolitikai javaslatcsomag megfogalmazása előtt a következő alapvető célkitűzéseket fogalmaztuk meg: belátható időn belül meg kell feleznünk a szegénységben élők számát, meg kell állítanunk a társadalmi leszakadást és az alsó-középosztály lecsúszását. E célokat az elmúlt 25 év sikertelen próbálkozásai után egy Magyarországon még újszerűnek számító, de szakmai körökben már évek óta érlelt eszközzel, az alapjövedelem bevezetésével látjuk elérhetőnek.

1 Javaslatunk egyszerre kíván szólni a szakmai közönséghez és a tágabb közvéleményhez. Ennek megfelelően nem törekedtünk feltétlenül a szakmailag legszabatosabb megfogalmazáshoz azokban az esetekben, ahol ez az érthetőséget korlátozná. Ezzel párhuzamosan a fontosabb pontokon politikai célunk, az igazságosabb és élhetőbb társadalom megteremtése szempontjából is megindokoljuk javaslatunkat.

2 E vitairathoz fűzött megjegyzéseikért köszönet illeti a LÉT munkacsoport tagjait, illetve az PM és az MMAA szakértőit és aktivistáit.

3 Mivel általánosságban megfogalmazható, hogy munkánk kiindulópontját a LÉT munkacsoport anyaga jelentette, a könnyebb olvashatóság érdekében megjegyzéseinket a minimálisra szorítjuk, így pl. a továbbiakban nem jelezzük külön, hogy mely esetekben vettük át – akár kisebb módosításokkal – az ott közölt megoldásokat.

Javaslatunk így az, hogy alapjövedelmet biztosítsunk minden Magyarországon lakó magyar állampolgár számára. Koncepciónkban a jogosultság nem kötött feltételekhez, így rászorultsági feltétele sincs. Ez biztosítja, hogy minden érintett igénybe tudja venni, szemben a rászorultsági elven folyósított, célzott támogatásokkal, melyek sokszor épp a leginkább rászorulókat nem érik el.

Ezen központi célok és a leghatékonyabbnak tűnő eszköz, az alapjövedelem adják javaslatunk magját. Ezek mellett ugyanakkor felelősségünk teljes tudatában a lehető legkisebbre szeretnénk szorítani az átgondolatlan bevezetés okozta negatív hatásokat. Ennek érdekében javaslatunk megfogalmazásakor bizonyos kiegészítő feltételeket is figyelembe vettünk.

Mivel a szegénység csökkentése mellett kiemelt célunk a lecsúszástól fenyegetett középosztály megerősítése is, már előzetesen leszögeztük, hogy még az átlagbér környékén is támogatni kell a jövedelembővülést. Kiemelten fontos cél volt a legális munkavállalásra ösztönzés: az, hogy akinek lehetősége nyílik belépni a bejelentett munka világába, alacsony-közepes jövedelem esetén az alapjövedelem-rendszer bevezetésével lényegesen jobban járjon, mint jelenleg. Munkahelyteremtést is támogató javaslatról lévén szó, azt is kikötöttük, hogy a foglalkoztatás teljes költsége nem nőhet a kiindulópontoz képest.

Végezetül megfogalmaztunk néhány elvárást az állam működésével kapcsolatban is. Az alapjövedelem már logikájában is sokkal egyszerűbb, mint a szociális ellátórendszer, társadalombiztosítás és személyi jövedelemadózás mai, átláthatatlan hálózata. Emellett törekedtünk

arra, hogy minden esetben az ügyfelek számára lehető legjobb technikát alkalmazzuk az igénybevételre, ezzel is megerősítve az alapjövedelemhez való hozzáférést. Így például a folyósítás a jogosult választása szerint történhet készpénzben vagy bankszámlára, ami különösen a banki szolgáltatásokkal kevésbé ellátott területeken fontos.

Alapvető feltételnek tekintettük, hogy a javaslat költségvetési szempontból finanszírozható legyen. Ez nem azt jelenti, hogy változatlan formában megtartanánk a rendszerváltás után kialakult bevételi és kiadási szerkezetet, mivel az egy perverz újraelosztáshoz vezetett a szegényektől a gazdagokhoz, a védtelenektől a politikai kapcsolatokkal rendelkező „közbeszerzési osztályhoz”. Az egyetlen szempont, melyet a költségvetési finanszírozhatóság esetében fontosnak tartottunk, hogy javaslatunk ne rójon további terheket a jövő generációkra, ne okozza az államadósság növekedését. Ezt egy soha nem látott,

radikális költségvetési reformmal érjük el: csökkentjük a munka terheit, és szigorítjuk a környezetszennyezésre, pazarlásra, magas jövedelmekre és profitokra, korrupcióra és kétes eredetű vagyonokra vonatkozó szabályokat. Mindennek eredményeképpen a gazdaság megszabadulhat a ránehezedő béklyóktól, miközben egy rendszerváltás óta párját ritkító, tartós fogyasztási élénkülés új növekedési pályára állíthatja.

Az utolsó szempont a javaslat legitimációjával és alkotmányos védelmével kapcsolatos. Miközben az alapjövedelem bevezetése a magyarok nagy többségének érdekében áll, határozott véleményünk, hogy nem valósulhat meg széles körű társadalmi egyeztetés nélkül. Így biztosítható, hogy az alapjövedelem intézménye széleskörű támogatást kapjon, s hosszú távon is szolgálja a létbiztonságot, a továbbtanulást, a családalapítást és a munkavállalást.

Az alapjövedelem jogosultsági csoportok szerint: 25-50-75-100

Az alapjövedelem jogosultsági körét a legalább 8 éve Magyarországon élő magyar állampolgárok jelentik.⁴ Közöttük négy nagy jogosultsági csoportot különíthetünk el, ami egyben meghatározza azt is, hogy milyen technikai úton kapják meg alapjövedelmüket. A különböző alapjövedelem-változatokat jól összefoglalja a 25-50-75-100 számsor, mely az egyes jogosultsági csoportok havi, ezer forintban számolt járandóságát jelöli. Mindenki legalább ekkora alapjövedelemre lesz jogosult, mellyel párhuzamosan az ennél kisebb jelenlegi ellátások megszűnnek, az ennél nagyobbak az alapjövedelem összegével csökkennek.

Az első csoportot a 18 év alatti gyermekek és fiatalok jelentik. Ők minden esetben 25 ezer forintra jogosultak, mely a szülők által meghatározott számlára érkezik az Államkincstártól. Ez az intézkedés az egy- és kétgyermekes családok esetében megfelel egy azonnali hatállyal végrehajtott családi pótlék-duplázásnak (vagy ha tetszik, a sok éven át inflálódo családi pótlék visszame-nőleges értéktartó emelésének). A 18 év feletti inaktív

4 A rezidens-feltétel ma is érvényben van többek között a családi pótlék esetében. A jogosultságszerzés mindemellett nyitva áll minden magyar állampolgár előtt, aki teljesíti a jogi szakvélemények által támogatott 8 éves magyarországi lakcím/adófizetési feltételt. A megszakított rezidensi státusz (pl. külföldi tanulmányok esetén) kapcsán további részletszabályok szükségesek.

(így pl. öregségi nyugdíjasok, megváltozott munkaképességűek, felsőoktatási hallgatók stb.), feketén dolgozók és munkanélküliek számára az alapjövedelem bevezetése garantálja, hogy fejenként legalább 50 ezer forint megélhetési jövedelemmel kalkulálhassanak.

A harmadik csoportot a várandós kismamák jelentik. Számukra havi 75 ezer forint juttatást biztosít a közösség a gyermekvállalás támogatása érdekében – vagy másképpen megközelítve: a születendő gyermekek már születésük előtt 6 hónappal jogosulttá válnak az alapjövedelemre. A negyedik csoportot a munkaviszonyban állók adják⁵. Nekik a minimálbér szintjén az állam garantálja a 100 ezer forintos kézhez kapott bért (a „100 ezres nettó minimálbért”), ami havonta több mint 30 ezer forintos keresetbővülést jelent számukra. Az átlagbér feletti szinttől csökken a kereset-kiegészítés összege úgy, hogy a munkaviszonyban állók döntő többsége jobban jár, mint a jelenlegi adórendszer mellett.

5 A munkaviszonyt rövidítésként használjuk egyebek mellett a következő biztosítási jogviszonyt létesítő szerződésekre: az országgyűlési képviselői, közalkalmazotti, közszolgálati tisztviselői, ügyészségi szolgálati, bírósági, igazságügyi alkalmazotti szolgálati, hivatásos nevelőszülői jogviszonyra, valamint a Magyar Honvédség, a rendvédelmi szervek, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagja, a Magyar Honvédség szerződéses állományú tagja, a katonai szolgálatot teljesítő önkéntes tartalékos katona jogviszonyára.

A négy csoport létszáma az elérhető adatok szerint a következő: a 9,9 millió fős lakónépességből 100 ezer külföldi állampolgár, míg 400 ezren külföldön folytatnak kereső tevékenységet. Az így meghatározott 9,4 milliós létszámból a 18 év alatti gyermekek száma 1,9 millió fő, míg a várandós kismamák száma évi 90 ezer körül alakul. A felnőtt, lakcímkártyával rendelkező lakosság száma mintegy 7,5 millió, amiből 2014 végén 2 millió 841 ezren álltak alkalmazásban – ennél lényegesen nagyobb ugyanakkor a legalább egy havi bevallott személyi jövedelemmel rendelkezők köre.⁶ A fennmaradó 4,7 millió lakosból bő 2 millió részesül öregségi nyugellátásban. Ennek megfelelően a 18 év és a nyugdíjkorhatár közötti inaktívák és a nem alkalmazásban álló aktívák száma együttesen mintegy 2,7 millió fő; közülük sokan – kb. 1,4 millióan – rendelkeznek bevallott jövedelemmel. Nézzük most e csoportokat részletesebben is!⁷

A **gyermekek** és fiataikorúak (azaz a 18 év alattiak) számára az **alapjövedelem összege 25 ezer forint**. Az alapjövedelem összegén túl a legfontosabb változás, hogy az eddig szétaprózódott, több ágon és több logika szerint folyósított támogatásokat egy egységes rendszer

6 http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qli001c.html

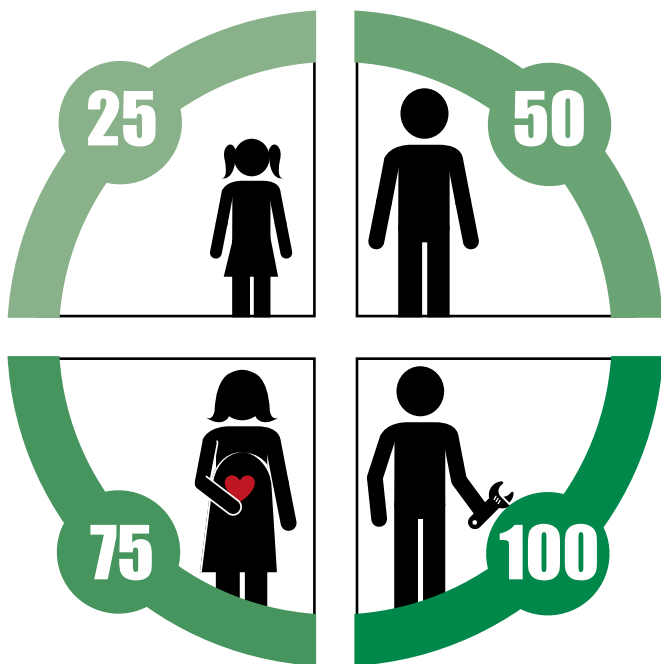
7 E helyütt nincs lehetőségünk a csoportok között átfedést mutató személyek részletes elemzésére. Amit tudni lehet róluk, a következő: van majd 150 ezer ember, aki öregségi nyugdíja mellett is rendelkezik bevallott jövedelemmel. Esetükben a saját jogú nyugellátások összege alapján határozódik meg az alapjövedelem. Van továbbá mintegy 8-10 ezer ösztöndíjas felsőoktatási hallgatóként, illetve egy hasonló nagyságú csoportban 18 év alattiként munkát vállalók. Mindkét esetben jár a „nettó minimálbér”, ha az érintettek ezt választják másik jogosultságukkal szemben.

váltja fel, hiszen kizárólag így biztosítható, hogy minden gyermeket egyenlően kezeljen a társadalom. Ennek megfelelően megszűnnek azok a juttatások, melyeket nem tud minden gyermekes család felhasználni, így pl. a családi adókedvezmény. Szintén megszűnnek az alapjövedelemnél kisebb értékű, azt együttesen sem elérő juttatások, miközben minden indokolt esetben létrejönnek vagy fennmaradnak a fogyatékoság vagy betegség miatt járó, többletkiadást kompenzáló ellátások (ld. 3. táblázat). Az alapjövedelmet főszabályként a szülők (nevelőszülők stb.) által megadott számlára folyósítják.

A munkaviszonnyal nem rendelkező 18 év feletti belföldi lakos állampolgárok csoportja (a továbbiakban rövidítve: **18+**) a legszerteágazóbb a négy jogosultsági kategória közül. Így e helyütt csak néhány folyósítási alapelvet, illetve a legnagyobb érintetti csoportok pontos alapjövedelem-meghatározását érintjük.⁸ A 18+ csoport tagjai minden esetben jogosultak legalább havi **50 ezer forint** alapjövedelemre (amit csak az egészségbiztosítási járulék csökkenthet, ld. alább). Figyelemmel a szociális-

8 Számos további részletkérdést megnyugtatóan rendez a LÉT munkacsoport javaslata, miközben megítélésünk szerint a fennmaradó kérdések egyike sem teszi lehetővé az alapjövedelem bevezetését. Hasonlóképpen, véleményünk szerint kezelhetetlen kiskapuk sem nyílnak, melyek alááshatnák a rendszer indulását. Ennek egyik fő oka, hogy a pontosításra váró részletek a legtöbb esetben kisebb, legfeljebb néhány tízezres létszámú csoportokat érintenek (ilyen csoport a mezőgazdasági szövetkezeti járadékok és más kisebb járandóságok kedvezményezettjei). Ezzel együtt a társadalmi vita során célunk, hogy minden gyakori kritikára megnyugtató választ találjunk – ld. első körben válaszainkat az 5. fejezetben az eddig megismert bírálatokra.

nyugdíj- vagy álláskeresési célú támogatások bonyolult fennálló rendszerére, az alapjövedelem szinte minden ilyen jogosult számára más mértékű jövedelembővülést eredményez. Különösen igaz ez a csoport két fő részére, az inaktívakra és a nem munkaviszonyban foglalkoztatott vagy álláskereső aktívakra.

Kezdve a legnagyobb inaktív csoporttal, öregségi nyugdíjban jelenleg mintegy 2 millió fő részesül.⁹ Esetükben az alapjövedelem biztosítja, hogy az öregségi nyugdíjak értéke elérje az 50 ezer forintot. E feletti nyugdíjjogosultság esetén az alapjövedelem bevezetése nem jelent pozitív változást. Számításaink szerint (ha figyelembe vesszük

9 A 18+ csoport jogosultsági létszámadatainak forrása: http://www.onyf.hu/m/pdf/Statisztika/Ellaataasban_reeszuesuloook_1409.pdf

többek között az özvegyi nyugdíjból származó jövedelmeket is) az öregségi nyugdíjasok közül 30 ezer fő lehet érintett 2015-ben.

A rokkantsági és rehabilitációs ellátásokban 2014 második felében 411 ezren részesültek, átlagosan 67 ezer forintos értékben. Az 50 ezer forintos alapjövedelem az ő esetükben is garantált, ami hozzávetőlegesen 150 ezer fő számára jelenthet járadékkiegészítést.

A nappali tagozatos felsőoktatási hallgatók esetében az 50 ezer forintos alapjövedelem kiváltja pl. a meglévő szociális alapú ösztöndíjakat.

Azok a fenti csoportokba nem tartozó munkaképes felnőttek, akik „passzív” munkanélküliek vagy aktív álláskeresők, a nyugdíjkorhatár betöltéséig 50 ezer forint alapjövedelemben részesülnek. A jelenlegi diszfunkcionálisan rövid álláskeresési járadékot¹⁰ (valamint más kapcsolódó támogatásokat, így pl. a foglalkoztatást helyettesítő támogatást) egy új, 6-9 hónapig járó, kisebb összegű álláskeresési támogatás váltja fel, miközben jelenlegi formájában megszüntetjük az ún. közmunkát is.¹¹ Az álláskeresés ösztönzésében a 100 ezer forintra emelkedő „nettó minimálbér” is fontos tényezővé válhat. A munkaerőpiaci

10 A módosulások eredőjeként a munkakeresők az alapjövedelmet akár több évtizedig is kaphatják, ami jelenértéken számítva radikális jövedelembővülést jelent számukra is (minden mást adottnak véve). Ezzel együtt az alapjövedelem bevezetésével párhuzamosan át kell gondolni az aktív és passzív foglalkoztatáspolitikák teljes rendszerét.

11 Az alapjövedelem bevezetése miatt a munkaerőpiaci járulék aktuális rendszere is felülvizsgálható, melyet csak megerősít a tény, hogy a regnáló kormány már egyébként is kiüresítette ezt az intézményt (hasonlóan a „szociális hozzájárulással” lefokozott néhai járulékkormányhoz). A közmunkát – a jelenlegi költségvetési támogatás egy részét elkülönítve – egy új, a piaci foglalkoztatásra valóban felkészítő közösségi munkahelyteremtési programmal váltjuk fel.

kereslet és kínálat közelítése pedig a jelenleginél jobban megtervezett és kivitelezett aktív munkaerőpiaci politikákkal valósítható meg.

További fejleményként pedig a természetbeni egészségügyi járulékot utalás előtt az Államkincstár levonja az alapjövedelemből abban az esetben, ha nincs más biztosítási jogviszonya a jogosultnak. Ezzel a javaslat nyomán minden jövedelem nélküli felnőtt automatikusan biztosítottá válna.¹²

Közpolitikai értelemben a legegyszerűbb feladatot a **várandós** kismamák alapjövedelme jelenti: a terhesség átlagosan 6 megkezdett hónapjára (mely a 12. héttől a születésig tart) mindenki **75 ezer forintot** kap (ikergyermekek esetén is). Az igénylés a szülészorvos igazolásával történik; az alapjövedelem a várandós kismama munkavállalása idejére is jár.

Javaslatunk egyik újdonsága a negyedik csoportot, a munkavállalókat érinti. Az első és legfontosabb megjegyzés – az inaktívakhoz hasonlóan – az, hogy a számos biztosítási jogviszonyt nem lehet – és nem is kell – egy csapásra összevonni, így e rövid javaslatban csak az alapjövedelem alkalmazásának általános elvét és néhány

12 Vitairatunkban, ahol lehet, törekedtünk arra, hogy felmérjük a javasolt közpolitikai változások továbgyűrűző hatásait, pl. a társadalombiztosítási szabályok kapcsán. A megvalósíthatóság minden részletkérdését ugyanakkor e helyütt nem tudjuk megvitatni.

nagy létszámú foglalkoztatotti csoportra gyakorolt hatását tudjuk bemutatni. Javaslatunkat így először a minimálbérres foglalkoztatásra gyakorolt hatása kapcsán vizsgáljuk, melyet a következő fejezetekben fokozatosan kiterjesztünk. Szintén a közérhetőség érdekében a javaslat hatásait a havi háztartási költségvetésre gyakorolt hatása szerint, forintban mutatjuk be.¹³

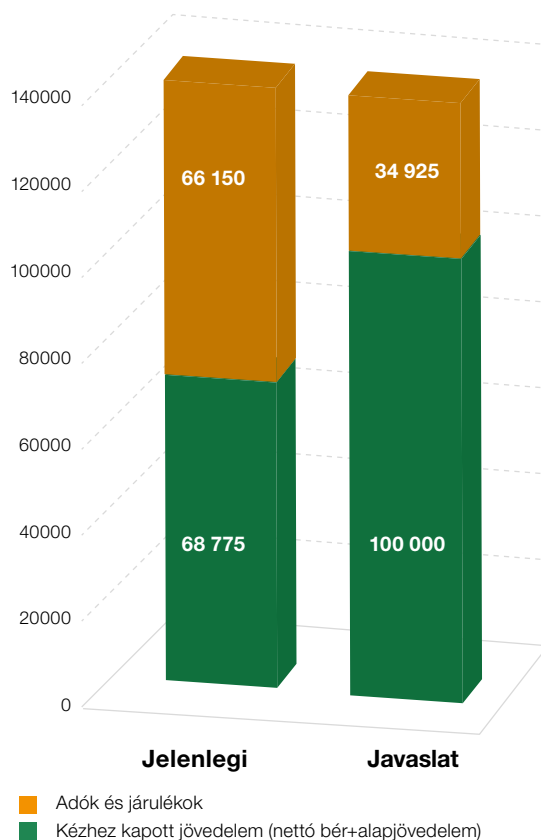
A 2015-ös minimálbér-szint mellett a **munkaviszony** rendelő munkavállaló **alapjövedelme 100 ezer forint**. Ezt a „nettó minimálbér” megemelés útján, azaz az aktuális szabályozáshoz képest egyetlen módosítással elérhetjük. Ennek eszköze a nettó bért az alapjövedelem szintjére kiegészítő negatív adó, mely a munkavállaló által fizetett szja és a munkáltatói szociális hozzájárulás összeadott összegéből vonja le a bérkiegészítésre szükséges forrást. A minimálbér szintjén ez azt jelenti, hogy az szja fizetési kötelezettség megszűnik, míg a munkáltató 14.425 forintot – amit korábban a szociális hozzájárulás jogcím részeként fizetett – nem az államnak, hanem a munkavállalónak utal. A javaslat eredményeképpen a munkavállaló által kézhez kapott jövedelem 68.775 forintról 100.000 forintra nő. E változások a munkaadókat ugyanakkor semmilyen módon nem érintik: a foglalkoztatás költsége változatlan marad. A jelenlegi és a fentiek szerint meghatározott javasolt minimálbéres bérszerkezetet hasonlítja össze az 1. táblázat.

13 Pl. minimálbéremelések esetén lehet rögzíteni (egyben plafonnal ellátni) az alapjövedelmet a minimálbéres bruttó bér 30%-ban (minden más járulékos és adókulcsot adottnak véve).

1. táblázat – A 100 ezres „nettó minimálbér” bevezetésének hatása a jövedelemre

MINIMÁLBÉR 105e Ft/fő/hó	JELENLEGI	JAVASLAT
Összes munkáltatói költség	134.925	134.925
Ebből: Bruttó bér	105.000	105.000
Ebből: Munkáltatói levonások	29.925	29.925
Összes munkavállalói levonás	36.225	36.225
Ebből: Szja	16.800	16.800
Ebből: Nyugdíj	10.500	10.500
Ebből: Egészségbiztosítás	7.350	7.350
Ebből: Munkaerő-piaci járulék	1.575	1.575
Nettó bér	68.775	68.775
Alapjövedelem	Nincs	Negatív adó
Bérmegemelés+adó jóváírás		31.225
Ebből: Bérmegemelés a munkáltatói levonások terhére		14.425
Ebből: Adó jóváírás		16.800
Munkáltatói nettó pozíció	-134.925	-134.925
Egyéni nettó pozíció	68.775	100.000
Költségvetési nettó pozíció	66.150	34.925
Egyéni jövedelembővülés		31.225

Az alapjövedelem bevezetésének hatása a minimálbér szintjén
bruttó bér 105.000 Ft, teljes bérköltség 134.925 Ft

A magasabb jövedelmi szinteken szintén ezt az alapkonceptiót alkalmazzuk néhány egyszerű szabály meghatározásával. A szociális hozzájárulásból elengedett kereset-kiegészítést a jövedelem (azaz: az szja-adóalap) növekedésével arányosan átveszi az adó jóváírás. Ez a kiváltás 2015-ös adatok szerint bruttó 200 ezer forintos bér

körül válik teljessé. Az alapjövedelem teljes igénybevételének felső határa az átlagbér magasságában húzható meg, e fölött az adó jóváírás fokozatosan kivezethető.

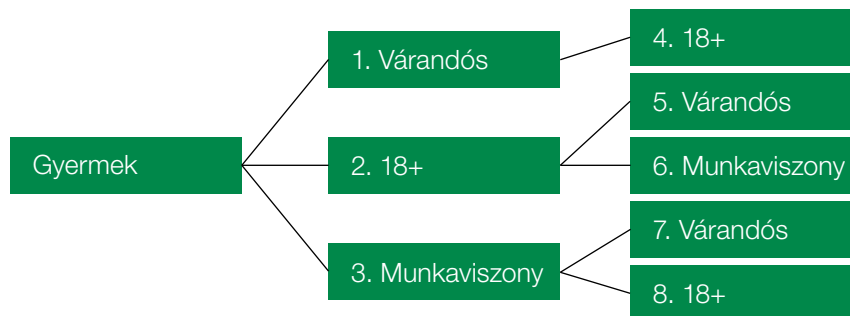
Annak érdekében, hogy a javaslat ne ösztönözzön az (akár részmunkaidős) munkavállalás ellen, illetve hogy kezeljük a terjedőben lévő atipikus foglalkoztatási formákat,

néhány további pontosításra van szükség. Vonzóvá teszi a részmunkaidős munkavállalást, hogy az alapjövedelmet sávosan vezetjük ki: a bruttó bérben legfeljebb a minimálbér negyedét elérő foglalkoztatás esetén a teljes 18+ alapjövedelmet igénybe lehet venni. Félmunkaidős foglalkoztatás esetén biztosított az alapjövedelem 80%-a (40 ezer forint). 6 órás foglalkoztatás felett a 18+ jogosultság szerint folyósított alapjövedelem megszűnik, helyét a „nettó minimálbér” veszi át.¹⁴

Átmenet a csoportok között

Az eddigiekben meghatározott csoportok között egy életút során számos átmenet lehetséges, így javaslatunk utolsó elemeként röviden áttekintjük, hogy miként teremt egyértelmű helyzetet a javaslat ezekben az esetekben. A lehetséges átmeneteket az 1. ábra mutatja be.

1. ábra – Átjárások a jogosultsági csoportok között

A gyermekek és fiatalok esetében a születés és a 18. életév betöltése egyértelmű határt jelent, mely egyúttal kizárja a 18+-os alapjövedelem idő előtti igénybevételét (1. átmenet – a továbbiakban az ábra hivatkozásokat csak az átmenet sorszámaival jelöljük). A 18 év alatti várandós kismamák esetében is egyértelmű az átmenet a terhesség időszakában (2. – itt egyben megváltozik a folyósítás címetje is a szülőkről a kismamára). A 18 év feletti várandós nők esetében az adott 6 hónapban semmilyen más ágról

¹⁴ Az önfoglalkoztatókra és speciális adózási jogállású csoportokra további részletes szabályok szükségesek, ezek részletes bemutatása ugyanakkor meghaladja terjedelmi kereteinket.

nem vehető igénybe alapjövedelem. Előtte és utána a munkaviszony és a 18+ csoport szabályai érvényesek.

A korábbi szabályozással ellentétben a munkaviszony létesítésének alsó korhatára már nem a tankötelezettséghez, hanem a 16 éves életkorhoz kötött (a kettő persze egybeeshet). Ennek megfelelően előfordulhat, hogy egy jogi szempontból korlátozottan cselekvőképes személy is munkaszerződést kössön (3.). Annak érdekében, hogy a (sokszor részmunkaidőben foglalkoztatott) kiskorúakat semmilyen hátrány ne érhesse, a 18 év alattiak – szülői beleegyezés mellett – maguk dönthetnek arról, hogy a munkaviszony vagy az életkor alapján meghatározott alapjövédelmet veszik-e igénybe.

A gyermek(ek) születésével a 75 ezer forintot az anya ágáról az inaktívak számára biztosított 50 ezer forint (vagy az ennél magasabb TGYÁS, GYED), míg a gyermek esetében az alanyi jogon járó 25 ezer forint/fő váltja fel (4.).

A 18+ csoportba tartozó nő számára a terhesség (a 4. hónaptól) azonnali, 25 ezer forintos jövedelembővülést eredményez (5.).

A 18+ csoport tagjainál teljes munkaidős munkaviszony létrehozásával legalább 50 ezer forint jövedelembővülést eredményez a jogosultság-módosítás (6.).

Közpolitikai szempontból különösen fontosak azok az átmenetek, melyek – minden mást adottnak véve – az alapjövedelem csökkenését eredményez(het)ik. Mint láttuk, a várandós anyák esetében ez a probléma nem áll fenn. A többi ilyen fontosabb átmenet így a munkaviszony elvesztéséhez vagy felfüggesztéséhez kapcsolódik. A kismamák esetében a jelenlegi szabályozáshoz képest az alapjövedelem egy sokkal biztonságosabb helyzetet eredményez, s ugyanígy nagyobb lesz a védettsége a munkaviszonyból a 18+-os csoportba átkerülő személyeknek, mivel a megszűnő transzferek egyike sem éri el az alapjövédelmet (hiszen ha eléri, akkor főszabály szerint nincs jövedelmi változás).

**Költségvetési
hatások: egy
fenntartható
és igazságos
javaslat**

Egy, az alapjövedelemhez mérhető jelentőségű, átfogó közpolitikai program bevezetése nem járhat hasonlóan jelentős költségvetési átrendezések nélkül. E fejezetben célunk az, hogy ezen átrendezések fő irányait számszerűsítsük. A hangsúly a változásokon, s ezen belül is a nagy, 100 milliárdos nagyságrendű tételeken van, ugyanis véleményünk szerint ez az a nagyságrend, amely már nem kezelhető a „költségvetési potméterek” (deficit,

diszkreionális kiadások stb.) megfelelő beállításával.¹⁵

A javaslat költségvetési hatásának vizsgálatát kezdjük annak kiadási oldalával. Megállapítottuk, hogy a négy jogosultsági csoport rendre 25, 50, 75 illetve 100 ezer forint „nettó” jövedelemre jogosult. A mintegy 2 millió kiskorú esetében fejenként 25 ezer forinttal számolva ez bruttó hatásában¹⁶ valamivel 600 milliárd forint alatti kiadást eredményez (a részleteket a 2. táblázat mutatja).

2. táblázat – A javaslat költségvetési hatása és egy lehetséges finanszírozása 2015-ben

KIADÁSOK			
Alapjövedelem formája	Jogosult-csoport	Becsült létszám	Bruttó változás (mrd Ft)
25 ezer/hó	Kiskorú (18 év alatt)	2 027 000	590
Kiegészítés 50 ezerre	Nyugdíj- és nyugdíjszerű ellátások	2 679 756	
	Ebből: öregségi 50e alatti jövedelemmel	30 000	4
	Ebből: rokkantnyugdíjas	102 000	14
	Ebből: járadékos (rokkantsági, rehabilitációs stb.)	40 000	8
50 ezer/hó	18+ (benne 200e közmunkás)	1 005 000	510
	Ebből: álláskeresési járadékos	58 000	
Kiegészítés 50 ezerre	Ösztöndíjas	123 386	27
75 ezer/hó	Várandós	90 000	31
Bérkiegészítés	Van bérjövödelme és tb jogviszonya	4 235 231	390
Adójóváírás	Van bérjövödelme és tb jogviszonya	4 235 231	585
	KIADÁSOK ÖSSZESEN		2159

15 Ennek kapcsán fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a parlamenti pártokra általánosságban nem jellemző, hogy akár csak nagyvonalakban számszerűsített javaslatokkal állnának a nyilvánosság elé. A spektrum szélén nyilvánvalóan a jelenlegi kormányzópárt található, mely még választási program készítésére sem vállalkozott (miközben folyamatosan kibújik javaslatainak törvény által előírt előzetes hatásvizsgálata alól is).

16 Ez alatt azt értjük, hogy minden kiadási tétel esetében a teljes kiadást jelenítjük meg a táblázatban. A nettó hatás ennél minden esetben kisebb, hiszen az alapjövedelem számos kisebb kiadási tételt kivált.

BEVÉTELEK (részleteket ld. a 3. táblázatban)	
Bevételi források	Bruttó változás (mrd Ft)
I. Alapjövedelemnél kisebb ellátások megszűnése (csökkentve a rászorultsági kompenzációs alap bevezetésének költségével)	565
II. Igazságos adórendszer	488
III. Makrogazdasági hatások	193
IV. Pazarlás-ellenes fordulat	146
V. Progresszív gazdaságpolitikai fordulat	597
VI. Korrupció-ellenes fordulat	175
BEVÉTELEK ÖSSZESEN	2164
EGYENLEG	5

A második csoportot (18+) olyan személyek alkotják, akik 18 év felettek, nem várnak gyermeket és nincs bérjellelű jövedelmük. Esetükben a ma érvényes transferekre tekintettel a cél az, hogy mindenkinek legalább 50 ezer forintos rendelkezésre álló jövedelme legyen. A nyugdíjkorhatárt betöltött személyek, valamint az ösztöndíjas nappali tagozatos hallgatók esetében százezres nagyságrendben vannak jogosultak, miközben e feltétel biztosítása nem jár jelentős, 100 milliárdos nagyságrendű többletkiadással. A rokkant- és más járadékosok szintén kiegészítést kapnak annak érdekében, hogy jövedelmük elérje az 50 ezer forintot.

A 18+ csoportban a mai közmunkások számára a javaslat szerint a megalázó és a munkakeresést gátló kötelezettségek megszűnnek. A csoport további tagjait nyugdíjkorhatár alatti inaktívák adják, köztük néhány jól beazonosítható csoport: háztartásbeliek; családi vállalkozásban dolgozó, be nem jelentett munkavállalók; alkalmi

munkából élő értelmiségiek; a munkaügyi szerveknél nem jelentkező átmeneti munkanélküliek; „külföldre ingázó” munkavállalók és östermelők. Számukra az alapjövedelem bevezetése egy megkötéssel jár, mely biztosítja az egészségbiztosítás általános lefedettségét: az egészségbiztosítási járulék levonása után 43 ezer 500 forintos alapjövedelmet kapnak kézhez. Az így meghatározott csoport létszáma a jövedelmi adatok szerint valamivel meghaladja az egymillió főt¹⁷, alapjövedelmük biztosítása éves szinten 500 milliárd forint körüli forrást igényel, miközben számos kisebb transzfer megszűnik.

A harmadik csoportot a várandós anyák jelentik. Esetükben 90 ezer fővel számoltunk, valamint azzal, hogy a 13. héttől a szülésig részesülnek a 75 ezer forintos alapjövedelemben. Ebből a statisztikai adatok szerint a tárgyévre

¹⁷ A feketegazdaságra, egyéni vállalkozókra vonatkozó alternatív feltevések mellett sem haladja meg a 2 millió főt.

4,6 hónap esik, melynek éves kiadási igénye 31 milliárd forint körül alakul. Azon várandós kismamák, akik folytatják munkavállalásukat, továbbra is igénybe vehetik a nettó minimálbér alapján számított alapjövedelmet is (egyben ez az egyetlen csoport, ahol fennállhat ilyen párhuzamosság).

A negyedik csoportot a bérjövdelemmel rendelkező lakosok jelentik. A bő négymillió fős csoport átfedést mutat néhány másik alapjövedelem-jogosultsági körrel. Ugyanakkor ezek vagy kis létszámúak (pl. 18 év alatti munkaviszonyban állók), vagy az átfedések csak rövid ideig tartanak (pl. egy diák alkalmi foglalkoztatása esetén), vagy pedig a jogosultsági szabályok biztosítják, hogy csak az egyik ágról vehessék igénybe az alapjövedelmet (ezek közül szinte minden esetben a 100 ezres nettó minimálbéres teljes állású munkaviszony biztosítja a legnagyobb jövedelmet – ld. 2. fejezet).

Figyelemmel arra, hogy az adófizetési kötelezettség

munkavállalók milliói esetében nem éri el az alapjövedelemből adódó bérnövekményt, ezt a teljes igénybevételi küszöb (nagyjából a bevallott adatok szerinti átlagbér) két ágon kaphatják meg a munkavállalók: adójóváírásként és kincstári bértkiegészítésként.¹⁸ E két tétel a bevallott jövedelmi adatokra épülő becslésünk szerint 390, illetve 585 milliárd forintot tesz ki. Az alapjövedelem bevezetésének a jogosultsági csoportok közül így a munkavállalók esetében van a legnagyobb, közel 1000 milliárdos költsége – összhangban a foglalkoztatás-bővítési, munkára ösztönzési, a középosztályt is érintő életszínvonal-növelési célokkal.

* * *

Az alapjövedelem bevezetésének így meghatározott költségeit hat fő finanszírozási csoporttal fedezhetjük: az alapjövedelem által kiváltott kiadásokkal; az igazságos adórendszer helyreállításával; a bevezetés nyomán keletkező többletbevételekkel; egy államháztartási pazarlás-ellenes fordulattal; a progresszív gazdaságpolitikai fordulattal; valamint a korrupció-ellenes fordulattal. E nagyszabású költségvetési átalakítás fontosabb elemeit mutatja be a 3. táblázat.

¹⁸ Technikailag itt felmerülhet a járulékbefizetésre biztosított engedmény is – a költségvetési mérleget ugyanakkor a pontos „alapjövedelem-kifizetési” eljárás nem érinti.

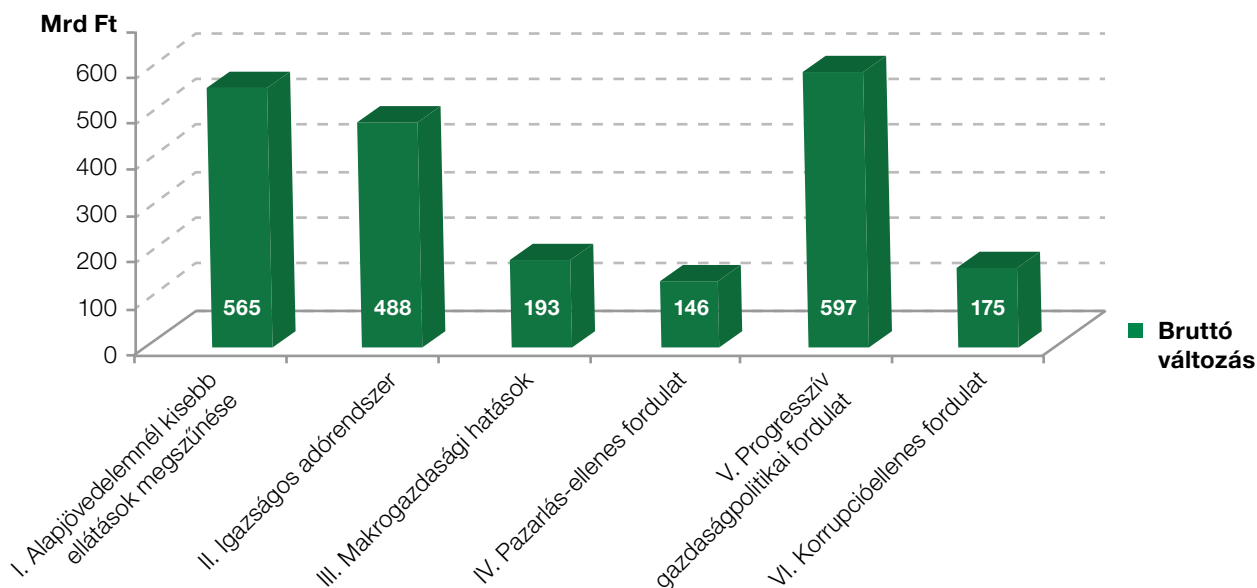
3. táblázat – Az alapjövedelem forrásai részletes bontásban (milliárd forint)

I. Alapjövedelemnél kisebb kiadások	ÖSSZESEN	565	Költségvetési sor, hivatkozás és megjegyzés
Kis összegű segélyek	Megszűnik	85	Költségvetés: XX,9,1,3 - Id. alább
Családi pótlék	Megszűnik	327	Költségvetés: XX,21,1,1
Gyes	Megszűnik	62	Költségvetés: XX,21,1,3
Gyet	Megszűnik	13	Költségvetés: XX,21,1,4
Anyasági támogatások	Megszűnik	5	Költségvetés: XX,21,1,2
Pénzbeli és természetbeni gyermekvédelmi támogatás	Megszűnik	6	Költségvetés: XX,21,1,7
Ápolási díj	Megszűnik	21	
Közgyógyellátás	Tb biztosítja	18	Költségvetés: XX,21,4,1
Rászorultsági kompenzációs alap	Új	-30	A megszűnő ellátások utáni új, rászorultsági alapú kompenzációs alap
Rehabilitációs és rokkant járadék	TOPUP	0	Költségvetés: LXXII, 2,2,7
18+ csoport egészségbiztosítási járuléka	Új bevétel	0	Nettósítva jelenik meg a táblában a 18+-nál
Önkormányzati egyes jövedelemplótló támogatások kiegészítése	Megszűnik	13	Költségvetés: XX,9,1,3 - A fele más célra megmarad: bérlakás-gazdálkodás, adósságsökkentés stb.
Gyed/Gyed-extra	Átalakul	45	Csak az 50 ezer feletti rész
II. Igazságos adórendszer	ÖSSZESEN	488	
Felső szja-kulcs helyreállítása		165	Id. 19. lábjegyzet
Családi adókedvezmény (szja)		255	
Családi adókedvezmény járulékok		68	
III. Makrogazdasági hatások	ÖSSZESEN	193	
ÁFA-többletbevétel		193	További többlet várható pl. jövedéki adóból és más bevételekből

IV. Pazarlás-ellenes fordulat	ÖSSZESEN	146	
Paks II Atomerőmű Fejlesztő Zrt. tőkeemelése		28	XI, 35,2,1,1
Főlöszleges intézmények költségcsökkentése		15	Nem feltétlenül teljes megszüntetés (MMA, TEK, miniszterelnökségi intézetek stb.)
Sportági fejlesztési koncepciók		5	Eredeti: 12,5
Nemzeti Stadionfejlesztési Program		7	
Nemzeti Olimpiai Központ		41	
Államigazgatási megtakarítás alapjövedelem bevezetésével		0,1	Hosszabb távon drasztikusan emelkedik
Közmédia		25	Egyharmados költségcsökkentés
20%-os költségcsökkentés a Beruházási alapon		25	10. melléklet – A meg nem szüntetett vagy ki nem emelt beruházásokon
V. Progresszív gazdaságpolitikai fordulat	ÖSSZESEN	597	
Az egykulcsos adó miatti bérkompensáció a közszektorban okafogyottá válik		47	Költségvetés: XI, 34, 1
Start/Közmunka-program kivezetése		210	Az előirányzaton fennmaradó 60 milliárd forintból közösségi gazdaságfejlesztési program indul, minimálbéres foglalkoztatás mellett
Pénzügyi szervezetek különadója		100	A mai szintnél (144,2 milliárd) alacsonyabb - a kormány fokozatosan kivezetné
Társasági adókedvezmények szűkítése, tőkejövedelmek adóelőnyének szűkítése		145	Sávhatár leszállítás, költségelszámolás, sportcélú TAO megszüntetése, árfolyam-, osztalék- és más tőkejövedelmek a munkajövedelmekhez közelítő adóztatása stb.
Gazdaságfehérítő hatás		15	A minimálbér-átlagbér közötti „adóék szűkülés” miatt
Állami gazdasági funkció kiadásainak nominális korlátozása		65	Közszolgáltatásokhoz nem kapcsolódó, versenyipiaci cégekben meglévő vállalkozói tulajdon fokozatos értékesítése
Jövedékiadó emelés, üzemanyag-támogatások módosítása		15	Kereskedelmi gázolajár-támogatás stb.

VI. Korrupció-ellenes fordulat	ÖSSZESEN	175	
Áfacsalások elleni fellépés első üteme		75	Az áfacsalások éves értéke szakértői becslések szerint 100 milliárd forintos nagyságrendű
Közbeszerzési különadó		15	Az előző évek legnagyobb közbeszerzési nyerteseire kivetett különadó
Offshore adóelkerülés elleni fellépés		25	Szja- és osztalékadó ágon keletkezik bevétel
Területalapú földadó		28	300 hektárnál nagyobb földtulajdon vagy tartós földbérlet-szerződés után
Vagyongyarapodási vizsgálatok		32	A 2010 előtti időszak gyakorlatának kiterjesztésével

BEVÉTELI FORRÁSOK

Az alapjövedelem bevezetési költségeinek bő fele a szociális kiadások és az szja-rendszer reformjával finanszírozható. Az alapelv itt a Fidesz-kormány előtti időszakban

megszokott társadalmi szolidaritáshoz való visszatérés és a szociális támogatások radikális leegyszerűsítése. Ennek megfelelően a helyreállított felső kulcsból, valamint az

alacsonyabb keresetűek és munkajövedelemmel nem rendelkező családok számára nem elérhető családi adókedvezmény megszüntetésével megteremthető a kiskorúak alapjövedelme fedezetének döntő része. Hasonló a helyzet a szociális kiadások átalakításával: ez bőséges fedezetet nyújt a 18 feletti munkajövedelemmel nem rendelkező személyek, valamint a várandós anyák alapjövedelmére.

A harmadik, s egyben legnagyobb tételt a 100 ezer „nettó minimálbér” bevezetése jelenti. Ez a rendszerváltás utáni magyar foglalkoztatási helyzetben egy olyan mértékű előrelépést hozhat, mely indokoltá teszi, hogy más, hasonló munkahelyteremtő képességgel nem rendelkező kiadásokat csökkentsünk. Ilyenek a zsákutcás közmunkaprogram, a főlölesleges vagy kifejezetten káros állami kiadások (mint amilyen az országot orosz energiafüggőségbe láncoló PAKS II beruházás), valamint a korrupcióellenes fellépéssel elérhető megtakarítások és

bevétel-növekedések. Ezek közül is kiemelkednek a kormány tudtával zajló szervezett áfacsalások, melyek becsült értéke 100 milliárd forintos nagyságrendű.

A nettó minimálbér 100 ezer forintra emelése minde mellett beágyazódik egy általánosabb progresszív gazdaságpolitikai fordulatba. Ez a munkát terhelő elvonásokat csökkenti, miközben az adóelkerülő, környezetszennyező, vagy szűk csoportok számára kedvező gazdasági támogatásokat korlátozza. Közbeszerzési nyertesek mindig lesznek, a legnagyobb nyertesekre kivetett különadó ugyanakkor többlet közteherviselésre szólítja azokat, akik a legtöbb állami megrendeléshez jutnak hozzá. Mindez egy olyan makrogazdasági klímát teremt, melyben a szten-derd makrogazdasági modellek becslései szerint sokszáz-milliárdos áfa- és egyéb költségvetési bevétel emelkedés érhető el.

Végezetül fontos hangsúlyozni, hogy miközben a táblázatban a 2015-ös költségvetést vettük alapul, a javaslatot a további években is finanszírozhatónak tartjuk. Ennek egyik oka, hogy a 2015. évi költségvetés alapján megadott – az alapjövedelem finanszírozását biztosító – nem rendszeres bevételekhez és egyszeri kiadáscsökkentési lehetőségekhez hasonló tételek minden évben fellelhetőek a költségvetési törvényben, így legalább a kormányváltás évében indokolt számolni velük. Másrészt a bevezetés évében nem számolhatunk a bürokrácia-csökkentés és a gazdaság felpörgésének hatásaival, amik viszont a későbbiekben jelentős költségmegtakarítást, illetve bevétel-növekményt eredményezhetnek.

Közpolitikai

hatások:

egy élhetőbb és

biztonságosabb

Magyarország

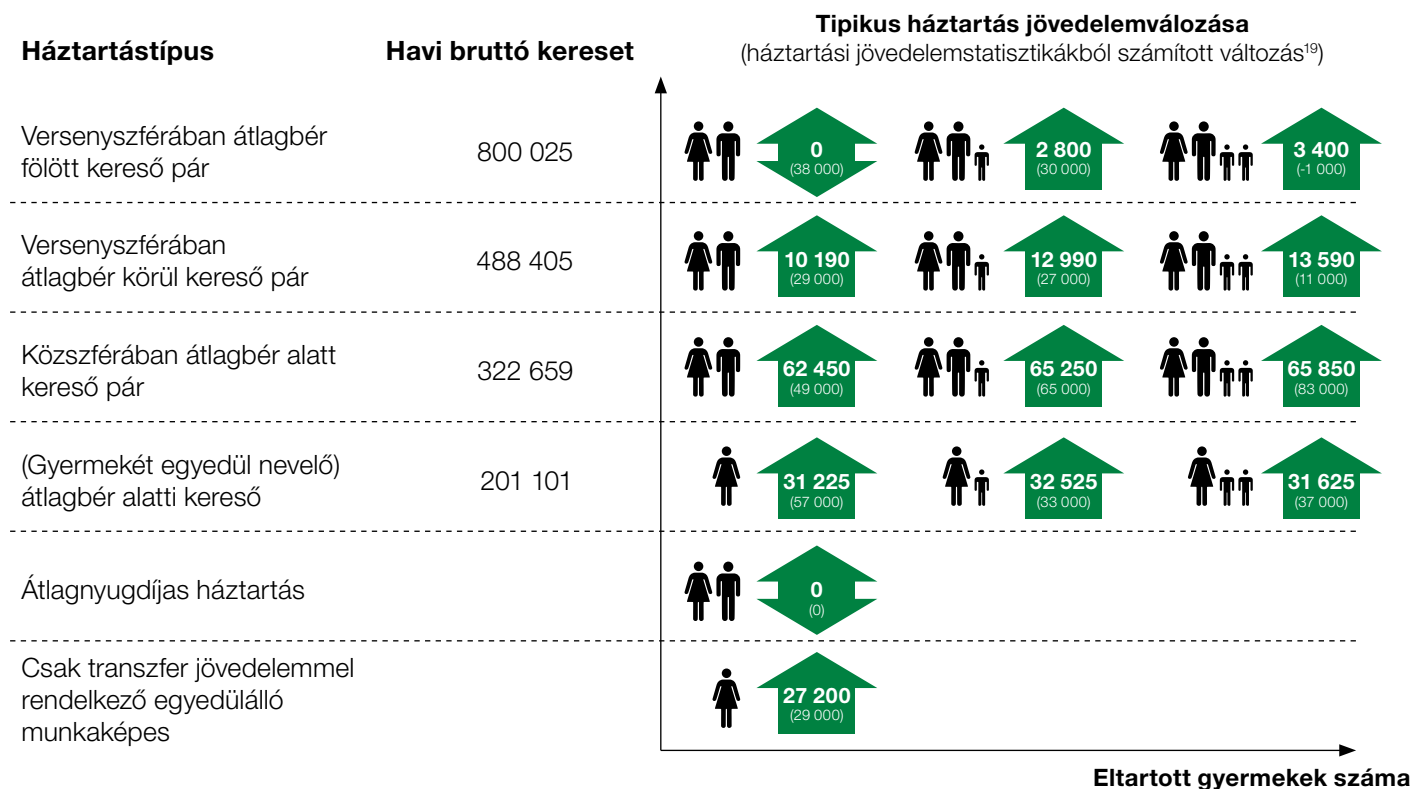
A közpolitikai intézkedéseket Magyarországon gyakran csak a költségvetésre gyakorolt hatásuk szempontjából vizsgálják. Ez nem csak idejétmúlt, de korlátolt megközelítés is: a javaslatoknak olyan közvetlen vagy másodlagos társadalmi hatásai lehetnek, melyek messze felülrják a rövidtávon „beárazható” költségeket és hasznokat. A következő szakaszban tételesen is cáfoljuk az alapjövedelemmel kapcsolatos leggyakoribb kritikákat. A bírálatokkal szemben ugyanakkor a legmeggyőzőbb ellenérv mégis az, ha számba vesszük, milyen változatos módokon járul hozzá az alapjövedelem egy élhetőbb, igazságosabb és

biztonságosabb Magyarország létrehozásához. Nézzük ezeket a pozitív érveket néhány állítás és szám kapcsán!

Az első és legfontosabb tudnivaló az alapjövedelemről az, hogy a Magyarországon lakó magyar állampolgárok döntő többsége jobban jár vele! Ezt a háztartási jövedelmekre vonatkozó statisztikai adatokra alapozva számokkal is igazolhatjuk. A 2. ábra bemutatja, hogy néhány háztartás-típus esetében a bruttó keresetek, a kiváltott transzferek,

2. ábra – Az alapjövedelem hatása a havi háztartási jövedelmekre (forint)

egy progresszív szja-tábla és az alapjövedelem bevezetése mellett hogyan alakulna a rendelkezésre álló jövedelem. Az ábrából is látszik, hogy nagyjából a (bevételekből számolt) átlagjövedelem duplájáig mindenki nyertese az alapjövedelemnek, többlet terhet csak az átlagjövedelem kétszerese felett kereső felső 10-20 százalék viselne.

A primer újraelosztási hatásokon túl ugyanakkor az alapjövedelem bevezetése számos más közvetlen és közvetett pozitív közpolitikai hatást is előidéz.

Már rövidtávon felére csökkenti a szegénységben élők számát. Az alapjövedelem bevezetése szó szerint megfelel a szegénységet Magyarországon! A LÉT munkacsoport számításai szerint a szegénységi arány 16,4 %-ról 8,6%-ra, a létminimum alatt élők aránya 40,7%-ról 29,1%-ra csökkenhet egy, a javaslatunkban ismertetetthez hasonló paraméterekkel rendelkező alapjövedelemmel.

19 A zárójelben szereplő számok a háztartási jövedelemstatistikából származnak, és egyenként néhány tízezer hasonló jövedelmű háztartás adatainak átlagát mutatják. Fontos hangsúlyozni, hogy az eltartott (18 éven aluli) gyerek nélküli háztartások (első oszlop) sem feltétlenül két tagúak: átlagos létszámuk 2,7 és 3,4 közötti, és a további felnőttek jövedelemváltozása módosítja a háztartási jövedelemváltozás mértékét. Hasonlóan, az 1. ill. 2. eltartott gyerek mellett átlagosan akár 0,9 ill. 0,4 további felnőtt háztartástag is megjelenhet ezekben a csoportokban; alapvetően ez okozza a zárójeles számok helyenként komoly eltérését a piktoqramoknak megfelelő háztartásmodell elméleti értékeitől.

A táblázatban szereplő adatok tájékoztató jellegűek, többkulcsos jövedelemadó-rendszer esetén érvényesek. Alsó sáv: a minimálbérig nincs jövedelemadó; második sáv: a minimálbértől kb. az átlagbér duplájáig a jelenlegi 16 százalékos kulcs; harmadik sáv: 30 százalékos kulcs az átlagkereset duplájának környékétől. Mivel a felső kulcs csak a sáv feletti jövedelmet érinti, ezért nettó összhatás alapján a középosztály és az alacsony jövedelműek a javaslat legnagyobb nyertesei, többletterhet csak az átlagjövedelem duplája felett viselne a felső 10-20 százalék.

Jelentős belső kereslet ösztönzést idéz elő. A fizetőképes háztartási kereslet hiánya ma a magyar gazdasági növekedés legfőbb akadálya, melyet – részben rossz szerkezete miatt – nem tudott ellentételezni a közönségi fogyasztás. Míg 2004-ben a régióból csak Szlovénia vásárlóerő indexe volt magasabb, mint a magyar, a GfK adatai szerint 2014-ben már a balti országok, Szlovákia, Csehország, Lengyelország és Horvátország is magasabb egy főre jutó átlagos vásárlóerővel rendelkezik. Az alapjövedelem bevezetése, minden mást adottnak véve, számottevő háztartási fogyasztás-bővülést hozhat, elsősorban az átlagbér alatt keresők részéről, miközben a kiemelkedően magas keresetűek fogyasztása csak korlátozottan csökken (hiszen jelentős részben eddig is külföldön költötték el a számukra kedvező szabályozásból adódó többletjövedelmüket, valamint megtakarításaikat növelték). Ezzel együtt a várható háztartási viselkedési hatások további vizsgálatot igényelnek, mivel közpolitikai ösztönzőkkel csak korlátozottan irányítható, hogy milyen eredetű vagy hozzáadott értékű terméket vásárolnak a fogyasztók.

Bővíti a foglalkoztatást. Az alapjövedelem bevezetése új ösztönzőket teremt mind a munkavállalásra, mind a legális foglalkoztatásra. A radikális nettó minimálbér-emelés tömegesen vezethet vissza inaktívakat a munkaerőpiacra. Így már van lehetőség megvenni a bérletet a bejáróknak, vannak anyagi források az álláskereséshez (telefon, internet, postaköltség, utazás stb.), miközben az intézkedés piacot, vásárlóképes keresletet, s ezáltal munkaerő-keresletet is teremt a fő foglalkoztató kkv-k számára. Ennyiben egyszerre oldja fel a szakirodalom által jól feldolgozott munkaerőpiaci keresleti és kínálati korlátokat.

Ezzel együtt az alapjövedelem bevezetése nem csodafegyver, mely egy csapásra megoldaná a foglalkoztatás

összes problémáját: további lépések kellenek az alacsonyan képzett munkavállalók bérköltségének csökkentésére, valamint a képzettségi problémák kezelésére. Erre az egyik rész megoldás az általunk javasolt, s érdemi támogatási kerettel ellátott közösségi gazdaságfejlesztési program lehet.

Egy fillérrel sem növeli a költségvetési hiányt.

Ahogy a 4. fejezetben bemutattuk, az alapjövedelem bevezetése adó- és kiadás átrendezésekből teljes mértékben finanszírozott. A finanszírozási szükségletből erényt kovácsoltunk: javaslatot tettünk az államháztartás egy gazdasági, környezeti és társadalmi szempontból is fenntartható, igazságosság-központú átalakítására. Ennek megfelelően a bevételi szerkezetben néhány ponton csökkentek a munkavállalás ellen ösztönző elemek, miközben vállaltuk, hogy lépéseket teszünk a feketegazdaság visszaszorítására. Vállaltuk továbbá, hogy bevonjuk a közteherviselésbe az adózatlan jövedelmekből származó vagyonokat, és a szennyezőkkel fizettetjük meg a környezet rombolását. A kiadási oldalon a mai, átláthatatlan és esetleges mérlegelésen, a rászorultság gyakran önkényes értelmezésén alapuló, nem kiszámítható segélyek rendszerét egy egyszerű, könnyen átlátható, kiszámítható létalapot biztosító alapjövedelemrendszerrel váltottuk fel. Ez már középtávon jelentős mértékű államigazgatási költségmegtakarítást hoz, miközben a sokszor megalázó segélyezési formákat egy alanyi jogon járó, azonos méltóságot biztosító járandóság helyettesíti. Nem terheltük új államadóssággal a jövő generációkat, és minden korábbi rendszerhez képest jobban hozzájárultunk a gyermekvállalás költségeihez és a gyermekek létbiztonságának megerősítéséhez, a gyermekszegénység csökkentéséhez.

Csökkenhet a bűnözés, és a depressziós emberek száma. Az alapjövedelem enyhíti korunk új népbetegsége, a „túlélési szorongás” okozta emberi károkat. A túlélési szorongás agresszívan versengő, önző, elnyomásra hajlamos személyiséget hoz létre. Megbénítja a kezdeményezőkézséget és rontja az önértékelést, emellett a stressz által kiváltott mentális és fizikai betegségekhez, így pl. depresszióhoz, alkoholizmushoz vezet. Az alapjövedelem által megteremtett minimális létbiztonság növeli az együttműködési hajlandóságot, a társadalmi részvételt és javítja az önértékelést. Csökkenti a stresszt és javítja a mentális egészséget, vagyis kevesebb depressziós ember lesz. Emellett nemzetközi tapasztalatok szerint csökken a bűnözés és az erőszak, viszont erősödik a közösségi szellem, a társadalmi részvétel.

Fiatalok tízezreit tarthatja itthon. Az elmúlt fél évtizedben több százezer fiatal magyar állampolgár hagyta el az országot. Ebben köztudottan nagy szerepet játszott az alacsonyan képzettek körében a karrierkilátások szinte teljes hiánya, a fiatalok átlag feletti munkanélkülisége, a diplomások esetében pedig a gyakran megalázóan alacsony kezdő fizetések. Az alapjövedelem az egyik első lépés lehet e tragikus folyamat visszafordítására. Az ösztöndíjak radikális „feltőkésítésével” elérhető közelségbe hozza az egyetemeket és főiskolákat a kevésbé tehető családokból származó diákok számára. Az alacsonyabban képzett fiatalok számára a munkahelyek bővülése és a magasabb kezdő fizetések, a gyermekvállalás költségeihez való nagyobb hozzájárulás jelenthet hazahúzó, vagy éppenséggel „itthon tartó” tényezőt.

Tíz kritika

– Tíz válasz

Az alapjövedelem különböző változataival szemben számos félreértésen alapuló, ideológia-vezérelt vagy pusztán az aktuális rendszer kedvezményezettjeinek álláspontját képviselő kritika van forgalomban. Másfelől számos jogos szakmai felvetés is lehetséges, melyek az alapjövedelem logikáját vagy gyakorlati bevezethetőségét érintik. Annak érdekében, hogy világosan lássunk az alapjövedelmet körülvevő vitákban, az alábbiakban röviden választ adunk tíz gyakori kritikai megjegyzésre.

1. „A koraszülött jóléti állam újabb vadhajtsága”

A költségvetési egyensúlyért aggódó szakértők leggyakoribb ellenvetése az alapjövedelem – és egyáltalán: bármilyen új transzfer – bevezetése kapcsán azok fiskális fenntarthatatlansága. Ahogy vitáiratunk elején jeleztük, mi sem értünk egyet azzal, hogy a ma fogyasztását a jövő generációira terheljük. A fenntartható államadósság-pálya és a megszorítás-fetisizmus között ugyanakkor jelentős a különbség: az adósság fenntartható szintje nem független a gazdasági növekedéstől, mely az alapjövedelem bevezetésével egy pozitív impulzust kap. Jelentősen bővül a fogyasztás, miközben a radikális nettó minimálbér-emeléssel óriási ösztönző jelenik meg az álláson kívüliek számára a munkavállalásra.

Az alapjövedelem bevezetése döntő részt a már meglévő bevételek és kiadások átrendezésével megoldható (ld. 3. fejezet). Ha pedig számolunk a hivatalos (MNB, NGM stb.) elemzésekben is használt másodlagos hatásokkal az áfa-, járulék- és bürokráciacsökkentési ágon, akkor már világos, hogy az alapjövedelem nem egy demagóg javaslat, hanem egy átgondolt, kiszámolt, finanszírozható, megvalósítható kormányzati paradigmaváltás.

2. „Megint a törekvő, szabálykövető, jól kereső polgárokat sarcolják”

Ahogy a 2. ábrából kitűnik, az alapjövedelemmel a középosztály és az alacsonyabb keresetű dolgozók is jobban járnak. Az újraelosztási szerkezet megváltoztatására irányuló terveknek ugyanakkor minden esetben szembe kell nézni azokkal, akik e változások – szigorúan anyagi értelemben vett – vesztesei. Különösen jól tudják védeni érdekeiket azok a jellemzően vagyonosabb csoportok, akiknek közvetlen hozzáférésük van a politikai, gazdasági vagy médiahatalomhoz. Az alapjövedelem koncepciójának márpedig éppen az adja különös erejét, hogy mindenkit ugyanazzal a mércével mér: élethelyzete függvényében változó módokon, de mindenkinek jár, mindenkinek biztosítja a legelemibb megélhetési költséget és a létbiztonságot: azt, hogy váratlan esemény (munkahely elvesztése, válás stb.) esetén sem csúszik ki a lába alól a talaj. Ennyiben továbbviszi a családi pótlék és más univerzális ellátások logikáját, ami biztosítja, hogy a szegénység csökkentése mellett a középosztály megerősítése is ugyanolyan fontos cél marad.

Arról sem szabad megfeledkezni, hogy a 2010 óta tartó perverz újraelosztás, a felső szja-kulcs megszüntetése, az adójóváírás eltörlése, a csak a legjobban keresők által teljesen igénybe vehető családi adókedvezmény éves szinten millió forintos nagyságrendben támogatta a már amúgy is jobb anyagi helyzetben lévő rétegeket – többek között a szociális ellátások megkurtításából finanszírozva. A kritika így csak egy szempontból marad jogos: különbséget tesz azok között, akik munkajövedelemből, illetve akik más ágon szereztek vagyonukat. Ennek megfelelően a magas keresetének teljes összegére bejelentett munkavállalókhöz hasonlóan vissza kell terelni a közteherviselési rendszerbe

a legálisan szerzett vállalkozói és a feketegazdaságból realizált illegális vagyonokat. Azzal tudjuk ugyanis a legjobban megbecsülni a jogszerűen működő vállalkozókat, ha megszüntetjük például az áfacsalókkal szemben fennálló hátrányukat.

3. „Túladoztatja a gazdaságot, s így megfojtja a növekedést”

Az alapjövedelem bevezetése döntő részt a mostani bevételi és kiadási szerkezet átalakításával zajlik, úgy, hogy nincs jelentős adócentralizáció-emelkedés. Másfelől a sokszor hatás nélküli kínálat oldali politikák helyét egy kereslet ösztönző megközelítés veszi át: a magyar kis- és középvállalkozások a gyenge kereslet miatt nem képesek a legális foglalkoztatásra és a társasági adó fizetésre. E probléma súlyát jelzi, hogy a vásárlóerő tekintetében 2004 óta éllovasból sereghajtók lettünk a régióban. Márpedig a kkv-k azok, amelyek a belső piacra termelnek, a legtöbb embert foglalkoztatják, s ennyiben az alapjövedelem bevezetése egy vállalkozásélénkítő Marshall-tervvel ér fel. A foglalkoztatás és a kereslet bővülése végső soron egy pozitív értelemben vett öngerjesztő folyamatot indíthat el, mely – pl. a makrogazdasági modellek szerint bekövetkező ÁFA-bevétel növekedés útján – többletbevételt eredményez.

4. „Már megint segély lesz közmunka helyett”

Válaszunkat nem kezdhetjük mással, mint hogy a közmunka aktuális rendszere totális zsákutca – túlzás nélkül hasznosabb lenne minden más felhasználása a rá szánt összegeknek. A Fidesz korábban azzal magyarázta a közmunka erőltetését, hogy a tartós munkanélkülieket segíti visszatérlni a munkaerőpiacra. Ezzel szemben

több kutatás is azt bizonyítja, hogy a közmunka rendszer semmilyen eredményt nem hozott ezen a téren. Sőt, éppenséggel káros hatásai voltak: minél tovább tart, annál kisebb esély van kilépni a közfoglalkoztatásból, miközben duplán rontja a kilépési esélyeket, ha valaki nem először vesz részt benne. E közmunka csapdának több oka is lehet²⁰, melyek sok esetben azzal függenek össze, hogy a közmunkában részt vevő személyek alkalmatlanná vagy képtelenné válnak rá, hogy piaci munkát találjanak. Az alapjövedelem ezzel szemben lehetőséget nyújt arra, hogy mindenki megfelelő időt tölthessen munkakereséssel. Nem segély, mert nem vész el a munkavállalással, ugyanakkor kiváltja a segélyeket és csökkenti a bürokráciát. Az 50 ezer forintos szint önmagában kevés, de elégséges hozzájárulást nyújt a munkakeresés, munkába járás költségeihez, megszünteti a közmunka által előidézett feudális röghöz kötöttséget.

5. „A megélhetési gyerekszülést támogatja”

Beszéljünk világosan: szélsőjobboldali és kormánypárti politikusok a cigány magyarok gyerekvállalását bélyegzik „megélhetési gyerekszülésnek”. Lássunk tisztán: kutatók bizonyítják²¹, hogy a magasabb jövedelemhez általában alacsonyabb gyerekszám társul. A számok azt is egyértelműen mutatják, hogy a gyerekszám csökkenése

20 <http://www.parlament.hu/documents/126660/133966/MTA+KRTK+KTI+A+munkaer%C5%91piac+perem%C3%A9n+I%C3%A9v%C5%91k+%C3%A9s+a+k%C3%B6lts%C3%A9gvet%C3%A9s+jav%C3%ADtott.pdf/ba01c982-873e-416c-8b7f-c6684fe55db8>

21 <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/gyemekvallasneveles.pdf>, <http://www.demografia.hu/kiadvanyonline/index.php/demografiaiportre/article/view/649/219>

a magyar romáknál néhány évtizedes késéssel, de hasonlóan zajlik, mint korábban a többségi társadalomban. Kulturális antropológiai kutatások cáfolták azt a tévhitet is, hogy a romák a „családi pótlékért” szülnének.

Rohamosan fogyatkozó és elöregedő társadalmunknak minden gyermek születését ünnepelnie kellene, bármilyen jövedelmű vagy etnikai háttérű családba is érkezik. És biztosítani számára a minőségi, esélyt adó oktatást, és az alapvető létbiztonságot – mert üres hassal, fűtetlen szobában nem lehet tanulni. Ezért kell az alapjövedelem, ami segít felkészülni az új családtag érkezésére, minden gyermeket egyformán támogat, és a szülőknek is biztosítja, hogy tisztességes bérért helyezkedhessenek el.

6. „Úgyis elisszák”

Bontsuk két részre a kérdést: szabad-e többletjövedelemhez juttatni azokat, akik eddig az újraelosztás kárvallottjai voltak, illetve jobban járnának-e a jogosultak, ha nem pénzbeli, hanem inkább természetbeni²² segítséget kapnának. Az első kérdésre az egyértelmű válasz: igen.

22 Állnak rendelkezésre empirikus adatok és becslések arra vonatkozóan, hogy a segélyezettek körében mekkora lehet az alkoholizmus elterjedtsége (ld. források a lábjegyzet végén). Másrészt a kérdés tovább bontható a pénzbeli vs. természetbeni támogatások, valamint a támogatások vs. szolgáltatások kérdésére. Az előbbivel kapcsolatos felvetések (tehát pl., hogy miért ne inkább célzottan lakhatásra adjon az állam pénzt), illetve, hogy miért élvezzen most elsőbbséget az újraelosztás, a pénzbeli ellátások színvonalának javítása a szolgáltatások fejlesztésével szemben, jogosak lehetnek. E kérdésekre részben az anyag különböző pontjain (pl. a célkitűzések válaszasor) válaszolunk, részben pedig további elemzésekre van szükség, melyek rávilágítanak a különböző „szegénység-okok” relatív egyéni és társadalmi költségeire. Források: http://www.fergezszusa.hu/docs/szegenyseg_es_bunozes.pdf, http://www.fszek.hu/szociologia/szszda/gonczol_bunos.pdf

Minden cselekvőképes felnőtt magyar állampolgárt képesnek kell tartanunk arra, hogy önálló döntéseket hozzon, például arról, hogyan használja fel a jövedelmét. Akik ezt tagadják, azok – ha következetesek – szavazati joguktól is megfosztanak az általuk érdemtelennek minősítetteket; velük nincs miről vitatkoznunk.

A második kérdés már egy reális problémát feszeget: sok állampolgár számára nem csak a pénzbeli jövedelem csökkenése, de a szociális- vagy egészségügyi ellátórendszerhez való hozzáférés romlása is súlyos problémát okozott. Természetesen az alapjövedelem bevezetése nem oldja meg egy csapásra az összes társadalmi problémát, de nem is zárja ki a szolgáltatások bővítését és minőségének javítását. Sőt, a jelenleg biztosítási jogviszonnyal nem rendelkezők számára megteremti az egészségbiztosítás anyagi fedezetét. Az alapjövedelem nem vakolja újra a kórházakat, de egy olyan paradigmaváltást hozhat, amely elősegíti a mai több millió szegénységben élő ember felzárkózását és a középosztály megerősödését. Az így megélnékülő fogyasztás pedig az emelkedő adóbevételek útján már közvetlenül is hozzájárulhat az alapvető társadalmi szolgáltatások finanszírozásához.

7. „Kész átverés: nem is kap senki 50-et”

De. Minden Magyarországon lakó felnőtt magyar állampolgár jövedelme el fogja érni legalább az 50 ezer forintot: ez lesz az alapjövedelem. Az, hogy a gyermeket nevelők és a várandós anyák esetében miért páratlan nagy segítség az alapjövedelem, nem kell ecsetelni: a támogatás sok esetben el fogja érni a jelenlegi családi pótlék dupláját; a gyermeket várók jövedelme akár havi 75 ezerrel is bővíülhet. Emellett minden átlagbér környékén és az alatt kereső munkavállaló jobban jár, függetlenül gyermekei számától:

a legalacsonyabb kereseti szinten például a jelenlegi 69 ezer forint körüli nettó jövedelem azonnal a 100 ezres nettó minimálbérre ugrik, de a 109 ezres nettóból is 140 ezer lesz.

Igaz, lesznek olyan magasabb jövedelműek, akiknek az alapjövedelem közvetlen hasznot nem, „csak” biztonságot és közvetett előnyöket jelent. De van ma Magyarországon bő félmillió teljesen ellátatlan ember, százezres nagyságrendben olyanok, akik pártévezres jövedelemből tengődnek, és közel kétszázezer nyugdíj- és nyugdíjszerű ellátásban részesülő, akiknek a járadéka most nem éri el az 50 ezrest határt.

A szociális ellátásokat már szinte minden területen leépítették vagy „elinfálták”, így szinte elképzelhetetlen, hogy találjunk olyan ellátásra szorulókat, aki ne járna jól az alapjövedelem bevezetésével. Ugyanakkor annak érdekében, hogy garantálhassuk, az esetlegesen negatívan

érintett segély-kedvezményezettnek pénzügyi támogatása ne csökkenjen, költségvetési módosító javaslatunkban 30 milliárd forinttal egy új, rászorultsági kompenzációs alapot hozunk létre, mely átveszi a fennmaradó kiegészítő juttatások kezelését.

8. „Adózási kiskapuk nyílnak a különböző munkavállalási formáknál”

Bármilyen adózási vagy járulékváltozás esetében felmerülhet a probléma, hogy lesznek olyanok, akik valamilyen speciális foglalkoztatási helyzetre kialakított szabályban keresnek kiskaput az adóelkerülésre. Az alapjövedelem-konceptió több módon is akadályozza az ilyen magatartást. Egyfelől a nettó minimálbér-emelés kedvezményezettjei kizárólag a bejelentett munkavállalók. Aki 100 ezer forint adózott jövedelemmel rendelkezik egy legális állásból, nem fogja kijelenteni magát, hogy ezután 50

ezer forintot (mínusz egészségbiztosítás járulék) kapjon a közösségtől. Kiskapu itt csak akkor nyílhat, ha a munkaadó kényszeríti erre, de neki sem éri meg, hiszen a foglalkoztatásra rakódó terhek nem nőnek.

S nem életszerű, hogy az alapjövedelem bevezetése után a fekete foglalkoztatással megszerezhető, fejenként 15-20 ezer forint különbségért (a teljes munkaerőköltség mintegy 15%-áért) megéri kockáztatni a munkaadónak a munkaügyi bírságot, a munkavállalónak pedig általában a munkaviszonnyal járó előnyöket. Az EVA-s, a KATA-s és az egyéni vállalkozói vállalkozási formák egy része esetében szintén szempont, hogy nem jogosítanak 100 százalékos nyugdíjigőre, az egészségbiztosítási járulékot pedig az alapjövedelemből is levonjuk. Így összességében az érdekeltség a bejelentett munkavállalásra nem csökken. Ha pedig figyelembe vesszük a nettó minimálbér hatását, még nő is: összességében tehát az alapjövedelem viselkedési hatása arányok kérdése, és nem okoz *minőségi* változást a kiindulóponthoz képest. Így pl. a KATA választására továbbra is épp úgy a mikro-vállalkozók lesznek motiváltak, mint eddig. Nincs okunk így azt feltételezni, hogy ez az alapjövedelem bevezetésével változna. Így pl. a fizetendő adó mértéke a bevétel arányában fizetendő, ezért az EVA – de még akár a KATA esetében is – az alapjövedelem mértéke az árbevételhez igazodhat, hasonlóan a keresetknél alkalmazott megoldáshoz (és adóbevalláskor korrigálható véglegesen).

9. „Ismét eljön az uzsorások és ügyeskedők ideje”

A pénzben folyósított ellátások esetében mindig felmerül, hogy biztosítható-e a jogosult által történő felhasználás. Fontos ugyanakkor hangsúlyozni, hogy a javaslat szerint az alapjövedelmet az Államkincstár folyósítja (főszabályként a jogosult saját bankszámlájára). Az uzsora oka ráadásul épp a jövedelembiztonság szélsőséges hiánya, melyet az alapjövedelem bevezetése jelentősen enyhít. Természetesen a visszaélések, az alapjövedelemre bázírozó uzsorakölcsönök nem előzhetőek teljesen meg, de jogi-rendészeti eszközökkel és – mindenekelőtt – a veszélyeztetett családok mentorálásával visszaszoríthatóak, negatív hatásuk korlátozható.

10. „Az alapjövedelmet bármikor elvehetik”

Az alapjövedelem bevezetésével kapcsolatos egyik legfontosabb felvetés annak jogi védelmével kapcsolatos. Hogyan garantálható, hogy miután kiváltott és kibővített számos szociális vívmányt (mint ahogy a gyermekek alapjövedelme megduplázta a családi pótlékot), ne lehessen eltörölni? Erre a rövid válasz az, hogy csak a politikai közösség védheti meg saját szociális vívmányait. A folyósítás elveit pedig célszerű minősített országgyűlési többséghez kötni, azaz sarkalatos törvényben szabályozni. Így az éves adótörvény-viták eredménye sem lehet olyan változtatás, mely például eltüntetné a munkavállalók alapjövedelmét, vagy elszakítaná értékének alakulását a többi alapjövedelem típustól.

Utószó

Jelen közpolitikai vitairatunk elsődleges célja – alcímének megfelelően – az volt, hogy szakmai alapot szolgáltatson az alapjövedelemről szóló társadalmi vitához. Nem volt célunk ugyanakkor, hogy az alapjövedelem bevezetésének részletes előzetes hatásvizsgálatát vagy megvalósíthatósági tanulmányát létrehozzuk. Véleményünk szerint ez egy későbbi, de feltétlenül szükséges lépés, melynek már támaszkodnia kell a Párbeszéd Magyarországért és az MMAA által kezdeményezett társadalmi-politikai vita eredményeire.

A Megújuló Magyarországért Alapítvány ezért e vitairat közreadását és a róla szervezett konferenciát nem egy folyamat lezárásának, hanem első lépésének tekinti. A Re | Vízión Műhely keretében folytatjuk a közös gondolkodást

nemcsak az alapjövedelem szűken vett kérdésében, hanem az annak tágabb kontextusát adó szociálpolitikai, foglalkoztatáspolitikai, adózási, makrogazdasági stb. témákban is. Hiszen jól tudjuk, hogy a társadalmi kirekesztés és a középosztály leszakadásának összetett problémáját csak egy hasonlóan sokrétű közpolitikai keretben kezelhetjük, mely egyszerre épít a pénzügyi és természetbeni támogatásokra, a kiszámítható szabályozásokra és a prosperáló gazdaságra – sőt, hosszabb távon a minőségi oktatásra és egészségpolitikára, az újjászűlető, valódi demokráciára, a környezetileg is felelős, nyitott és befogadó társadalmi kultúrára is.

Mindezek együttesen rajzolhatják csak fel a megújuló Magyarország vízióját.

Készült a Megújuló Magyarországért Alapítvány partnereinek közreműködésében. Köszönjük a Párbeszéd Magyarországért szakértőinek, tagjainak, aktivistáinak és szimpatizánsainak segítségét, valamint a felkért kutatók és szakértők hozzájárulását!

Kiadja a Megújuló Magyarországért Alapítvány.
Felelős szerkesztő: Scheiring Gábor és Tordai Bence
ISBN 978-963-12-2040-7

Ha egyetértesz az alapjövedelemmel, ha tetszik a munkánk, támogass minket! A Te segítségével több emberhez tudunk eljutni.

Számlaszámunk: 16200113-18513174 (MagNet Bank)
Nagyobb összegű vagy célhoz kötött támogatás esetén kérjük, vedd fel velünk a kapcsolatot: hello@mmaa.hu, 0620 374 1744!

Támogatásodat előre is köszönjük!